

Економічні науки

УДК: 658.511(447)

Романів Євген Миколайович

*кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аналізу і контролю
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Романив Евгений Николаевич

*кандидат экономических наук, профессор,
профессор кафедры учета, анализа и контроля
Львовский национальный университет имени Ивана Франко*

Romaniv Evgen

*PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the department of Accounting, Analysis and Control
Ivan Franko National University of Lviv*

Приймак Світлана Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і контролю
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Приймак Светлана Викторовна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета, анализа и контроля
Львовский национальный университет имени Ивана Франко*

Priymak Svitlana

*PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the department of Accounting, Analysis and Control
Ivan Franko National University of Lviv*

Сподарик Тетяна Ігорівна

студентка

Львівського національного університету імені Івана Франка

Сподарик Татьяна Игоревна

студентка

Львовского национального университета имени Ивана Франко

Spodaryk Tetiana

Student of the

Ivan Franko National University of Lviv

**КОМПЛЕКСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА
ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ НАФТОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ
УКРАЇНИ**

**КОМПЛЕКСНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ФИНАНСОВОЙ
УСТОЙЧИВОСТИ И ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ
НЕФТЕДОБЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ
COMPREHENSIVE STUDY OF FINANCIAL STABILITY AND
BUSINESS ACTIVITY OF UKRAINIAN OIL ENTERPRISES**

Анотація. Побудова правильної системи комплексних досліджень фінансової стійкості та ділової активності сучасних організацій є необхідним для успішного функціонування кожного підприємства, яке значною мірою залежить від рівня стійкості його фінансового стану. Особливого значення набувають аналітичні дослідження фінансової стійкості та ділової активності підприємства, а також комплексна оцінка його фінансових показників як важливих факторів впливу на підвищення ефективності господарювання, для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на вирішення питання вибору напрямів

діяльності та розвитку, для забезпечення раціонального використання виробничих і фінансових ресурсів.

Метою дослідження є розкриття теоретичних і практичних аспектів аналізу фінансової стійкості та ділової активності сучасного підприємства на прикладі ПАТ «Укрнафта» - найбільшої нафтовидобувної компанії України, визначення основних проблем, наявних в сфері комплексної оцінки фінансової стійкості та ділової активності, а також пошук оптимальних і ефективних методів щодо їх вирішення і вдосконалення.

У статті досліджено теорію і методологію аналізування фінансової стійкості та ділової активності підприємства. Виокремлено поняття фінансової стійкості та ділової активності як важливих чинників позитивного фінансового стану та ділової репутації підприємства на ринку капіталів. Проведено комплексну оцінку фінансової стійкості та ділової активності підприємства за даними фінансової звітності ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр., проаналізовано динаміку основних його показників, визначено тип фінансової стійкості підприємства, зроблено відповідні узагальнення, висновки і пропозиції. Обґрунтовано необхідність подальшого удосконалення шляхів комплексної оцінки фінансової стійкості та ділової активності підприємства, вирішення проблем оптимізації капіталу в сучасних нестабільних умовах функціонування вітчизняних підприємств та пошуку внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності господарювання.

Ключові слова: фінансова стійкість, ділова активність, аналіз, фінансові показники і коефіцієнти, комплексне дослідження, висновки, перспективи.

Аннотация. Построение правильной системы комплексных исследований финансовой устойчивости и деловой активности современных организаций является необходимым для успешного функционирования каждого предприятия, которое в значительной степени зависит от уровня устойчивости его финансового состояния. Особое значение приобретают аналитические исследования финансовой устойчивости и деловой активности предприятия, а также комплексная оценка его финансовых показателей как важных факторов влияния на повышение эффективности хозяйствования, для принятия эффективных управленческих решений, направленных на решение вопроса выбора направлений деятельности и развития для обеспечения рационального использования производственных и финансовых ресурсов.

Целью исследования является раскрытие теоретических и практических аспектов анализа финансовой устойчивости и деловой активности современного предприятия на примере ПАО «Укрнафта» - крупнейшей нефтедобывающей компании Украины, определение основных проблем, имеющих в сфере комплексной оценки финансовой устойчивости и деловой активности, а также поиск оптимальных и эффективных методов по их решению и совершенствования.

В статье исследованы теорию и методологию анализа финансовой устойчивости и деловой активности предприятия. Выделены понятия финансовой устойчивости и деловой активности как важных факторов положительного финансового состояния и деловой репутации предприятия на рынке капиталов. Проведена комплексная оценка финансовой устойчивости и деловой активности предприятия по данным финансовой отчетности ПАО «Укрнафта» в 2016-2018 гг., Проанализирована динамика основных его показателей, определен тип финансовой устойчивости предприятия, сделаны соответствующие обобщения, выводы и предложения. Обоснована необходимость

дальнейшего совершенствования путей комплексной оценки финансовой устойчивости и деловой активности предприятия, решение проблем оптимизации капитала в современных нестабильных условиях функционирования отечественных предприятий и поиска внутрихозяйственных резервов повышения эффективности хозяйствования.

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, деловая активность, анализ, финансовые показатели и коэффициенты, комплексное исследование, выводы, перспективы.*

Summary. *Development of the right system of comprehensive study of financial stability and business activity of modern organizations is necessary for the successful operation of every enterprise, which largely depends on the level of stability of its financial position. Analytical studies of financial stability and business activity of an enterprise, as well as comprehensive assessment of its financial indicators as important factors influencing the efficiency of management, are of particular importance for making effective management decisions aimed at resolving issues related to the choice of areas of activity and development and for ensuring rational use of production and financial resources.*

The aim of the study is to reveal theoretical and practical aspects of the analysis of financial stability and business activity of a modern enterprise using the example of "Ukrnafta" PJSC – the largest oil company in Ukraine, – to identify major problems in the comprehensive assessment of financial stability and business activity, and to find optimal and effective methods for their solution and improvement.

The article investigates theory and methodology of the analysis of financial stability and business activity of an enterprise. The concepts of financial stability and business activity as important factors of good financial

condition and business reputation of an enterprise in the capital market have been outlined. A comprehensive assessment of financial stability and business activity of the company according to the data contained in the financial statements of "Ukrnafta" PJSC for 2016-2018 has been carried out, the dynamics of its main indicators have been analyzed, the type of financial stability of the company has been determined, and appropriate generalizations, conclusions, and proposals have been made. The need for further improvement of methods of comprehensive assessment of financial stability and business activity of the enterprise, resolution of problems related to capital optimization in modern unstable conditions of operation of domestic enterprises, and search for internal reserves for the increase of management efficiency have been substantiated.

Key words: *financial stability, business activity, analysis, financial indicators and coefficients, comprehensive study, conclusions, prospects.*

Постановка проблеми. Динамічність функціонування української ринкової економіки на сучасному етапі розвитку визначає необхідність успішного функціонування кожного підприємства, яке значною мірою залежить від рівня стійкості його фінансового стану. Радикальні зміни, які відбулись практично у всіх сферах суспільного життя, зумовлюють посилення уваги до осмислення цих змін, аналізу існуючих проблем та визначення перспективних шляхів їх подальшого вирішення, зокрема і в галузі комплексних досліджень фінансового стану суб'єктів господарювання. Особливого значення набувають аналітичні дослідження фінансової стійкості та ділової активності підприємства, а також комплексна оцінка його фінансових показників як важливих факторів впливу на підвищення ефективності господарювання, для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на вирішення питання

вибору напрямів діяльності та розвитку, для забезпечення раціонального використання виробничих і фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комплексного дослідження фінансової стійкості та ділової активності сучасного підприємства завжди була основним предметом відомих робіт багатьох учених. У працях вітчизняних та зарубіжних економістів досліджене широке коло питань, пов'язаних з оцінкою фінансової стійкості підприємства, його фінансовою незалежністю та діловою активністю і репутацією. Слід зазначити, що дослідженню даних питань присвячені наукові доробки таких науковців, як Н. О. Ковальчук, М. Р. Лучко, Ю. М. Тютюнник, О. О. Заїкіна, О. А. Гарасюк, С. В. Приймак, О. В. Мелень, Є. В. Мних, О. Р. Кривицька, Г. В. Савицька, Г. І. Кіндрацька та інші. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень та наукових публікацій, варто зазначити, що існує потреба у проведенні більш досконалих досліджень для вирішення не лише існуючих, але й нових більш перспективних питань щодо систематизації досліджень фінансової стійкості та ділової активності підприємства, його впливу на подальшу діяльність підприємства, можливості та перспективи застосування, функціонування та подальшого розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розкриття теоретичних і практичних аспектів аналізу фінансової стійкості та ділової активності сучасного підприємства на прикладі ПАТ «Укрнафта» - найбільшої нафтовидобувної компанії України, визначення основних проблем, наявних в сфері комплексної оцінки фінансової стійкості та ділової активності, а також пошук оптимальних і ефективних методів щодо їх вирішення і вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Для успішного розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства, яка останнім часом постійно перебуває в умовах загострення конкурентної боротьби, необхідно

достовірно оцінити його фінансовий стан, стійкість та ділову активність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, які вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечити незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування його активів. Саме тому підвищення фінансової стійкості, в тому числі і її комплексні дослідження, включаючи ділову репутацію підприємства, є одним з найважливіших завдань, спрямованих на розуміння змін та прорахунку перспективних варіантів дій, які можуть бути спрямовані на покращення ефективності функціонування підприємства.

Останнім часом проблема управління фінансовим станом, зокрема, його фінансової стійкості та ділової активності стоїть у центрі уваги сучасних наукових досліджень. Але, на сьогодні, наукова думка не має загальноприйнятої точки зору щодо чіткого визначення понять «фінансова стійкість» та «ділова активність». Сутність даних економічних категорій неодноразово намагалися охарактеризувати у своїх працях як зарубіжні так і вітчизняні науковці, однак єдиної думки наразі не існує.

У працях провідних учених-економістів, зокрема, Є. В. Мниха фінансову стійкість визначено з позиції можливостей розвитку підприємства як результат проведення успішної фінансово-виробничої діяльності. Фінансова стійкість, в даному випадку, розглядається як одна з найважливіших характеристик його фінансового стану, що визначає стабільність діяльності підприємства у довгостроковій перспективі [1]. О. Р. Кривицька розглядає фінансову стійкість як результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності [2]. Г. В. Савицька досліджує фінансову стійкість як здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому і зовнішньому середовищі, що має змогу гарантувати його

платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику [3].

Іншими словами, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне не лише забезпечити безперервний процес фінансово-господарської діяльності, а й відповідати вимогам ринку, задовольняючи при цьому потреби розвитку самого підприємства.

Оскільки фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, то вона виступає передумовою економічного розвитку підприємства. Це пов'язано з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і, в цілому, характеризується співвідношенням власних і залучених коштів, що формує загальну оцінку фінансової стійкості.

Що стосується нафтовидобувної галузі України, то варто зазначити, що напружений стан, особливо у фінансовому аспекті її підприємств, у якому зараз перебуває галузь, вже давно є проблемою усестороннього обговорення. Починаючи з кінця ХХ століття, коли нафта перетворилась на стратегічний товар, кон'юнктура ринку нафтопродуктів опинилася в центрі уваги світового бізнесу, адже, на сьогоднішній день, нафта як енергоносіє має найвищий рівень конкурентоспроможності та знаходиться на вершині життєвого циклу.

Виходячи із незадовільного та зовсім нестабільного стану однієї з найперспективніших галузей української економіки, пропонуємо оцінити фінансову стійкість та ділову активність нафтовидобувних підприємств України на прикладі ПАТ «Укрнафта».

У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці для оцінки фінансової стійкості розраховують певну систему показників. В економічній літературі визначають велику кількість аналітичних даних,

проте основними з них є коефіцієнти: автономії (фінансової незалежності), фінансової залежності, фінансової стійкості, фінансового ризику, маневрування власного оборотного капіталу, забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом, концентрації позикового капіталу, мобільності активів [4]. Вказані фінансові коефіцієнти визначають за звітний період, порівнюють їх з плановими, з даними минулих періодів та з критичними значеннями, і цим самим визначають рівень фінансової стійкості підприємства, їх динаміку та причини змін.

Дослідження практичних аспектів проведення комплексної оцінки фінансової стійкості та ділової активності підприємства здійснено за даними фінансової звітності ПАТ «Укрнафта» за 2016-2018 рр. форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

За даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр. розраховано вищезгадані коефіцієнти (табл. 1.).

Таблиця 1

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр.

№	Показники	Станом на кінець року			Абсолютне відхилення, (+/-)	
		2016	2017	2018	2018/2016	2018/2017
1.	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) >0,5	0,083	0,023	0,164	+ 0,081	+ 0,141
2.	Коефіцієнт фінансової залежності	0,917	0,977	0,836	- 0,081	- 0,141
3.	Коефіцієнт фінансової стійкості 0,85-0,90	0,134	0,080	0,220	+ 0,086	+ 0,140
4.	Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля; леверидж) < 0,25	11,093	42,508	5,090	- 6,003	- 37,418
5.	Коефіцієнт маневрування власного капіталу > 0,5	- 6,509	- 26,575	- 0,329	+ 6,18	+ 26,246
6.	Коефіцієнт	- 1,643	- 2,192	- 0,794	+ 0,849	+ 1,398

	забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом > 0,1					
7.	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу 0,4-0,6	0,917	0,977	0,836	- 0,081	- 0,141
8.	Коефіцієнт мобільності активів	0,488	0,387	0,706	+ 0,218	+ 0,319

Джерело: складено авторами на основі [5]

Розраховані у табл. 1. дані свідчать про деякі покращення у фінансовій стійкості Товариства за досліджуваний період. Зокрема, зріс коефіцієнт автономії, що вказує на покращення можливості підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, але і на далі значення показника є недостатнім. Враховуючи цей факт, спостерігаємо зниження коефіцієнту фінансової залежності, який є оберненим відносно попереднього. Значення коефіцієнту фінансової стійкості у 2016-2018 рр. є дуже низьким і негативно характеризує фінансовий стан досліджуваного підприємства щодо частки стабільних джерел фінансування майна у їх загальному обсязі. Значення коефіцієнту фінансового ризику у 2017 р. є надзвичайно критичним: перевищення залученого капіталу у 42,5 рази відносно власного капіталу і свідчить про суттєву залежність Товариства від довгострокових зобов'язань. Критичним є і значення коефіцієнту маневрування власного капіталу, що вказує на те, що Товариство власний капітал в основному спрямовує на фінансування необоротних активів, а для фінансування оборотних активів переважно використовуються позичкові джерела. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом протягом трьох аналізованих років має від'ємне значення і свідчить про відсутність абсолютної можливості перетворення активів у ліквідні кошти. Розраховані значення коефіцієнту концентрації позикового капіталу у 2016-2018 рр. перевищують нормативне значення (0,4-0,6) і вказують на те, що міра участі позикового капіталу у формуванні

активів Товариства є значною: на 1 грн. сукупних джерел утворення активів припадає у 2016 р. 0,917 грн. позикового капіталу, у 2017 р. – 0,977, а у 2018 р. – 0,836.

Виходячи із значення коефіцієнту мобільності активів, у 2016 р. на 1 грн. необоротних активів припадало 0,488 грн. оборотних активів, у 2017 р. – 0,387 грн., у 2018 р. значення показника зростає порівняно з попередніми роками і вже на кінець 2018 р. 0,706 грн. оборотних активів припадає на 1 грн. необоротних активів.

На основі всього вищесказаного можемо вважати фінансовий стан ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр. нестабільним, залежним від залучених джерел фінансування, що зумовлює залежність від кредиторів і необхідність сплати їм відсотків, а в подальшому і погасити усю суму своїх зобов'язань. Основними причинами такої економічної ситуації можуть бути:

- нестабільність законодавчої бази (фінансового податкового права);
- слабка фінансова політика підприємства;
- зношеність основних засобів в енергетиці, які потребують значних інвестицій для свого технічного оснащення;
- незручний інвестиційний клімат, який не дозволяє інвестувати та модернізувати основні фонди енергетики;
- недостатня кількість фінансових ресурсів організації;
- політична нестабільність;
- високий рівень корумпованості, існування різних тіньових схем у енергетиці, де обертаються дуже серйозні кошти тощо.

Стабільна фінансова стійкість є необхідною умовою позитивної характеристики фінансового стану підприємства в цілому. Динаміка основних фінансових показників, що впливають на зміну фінансової

стійкості досліджуваного Товариства упродовж 2016-2018 рр., зображено на рис. 1.

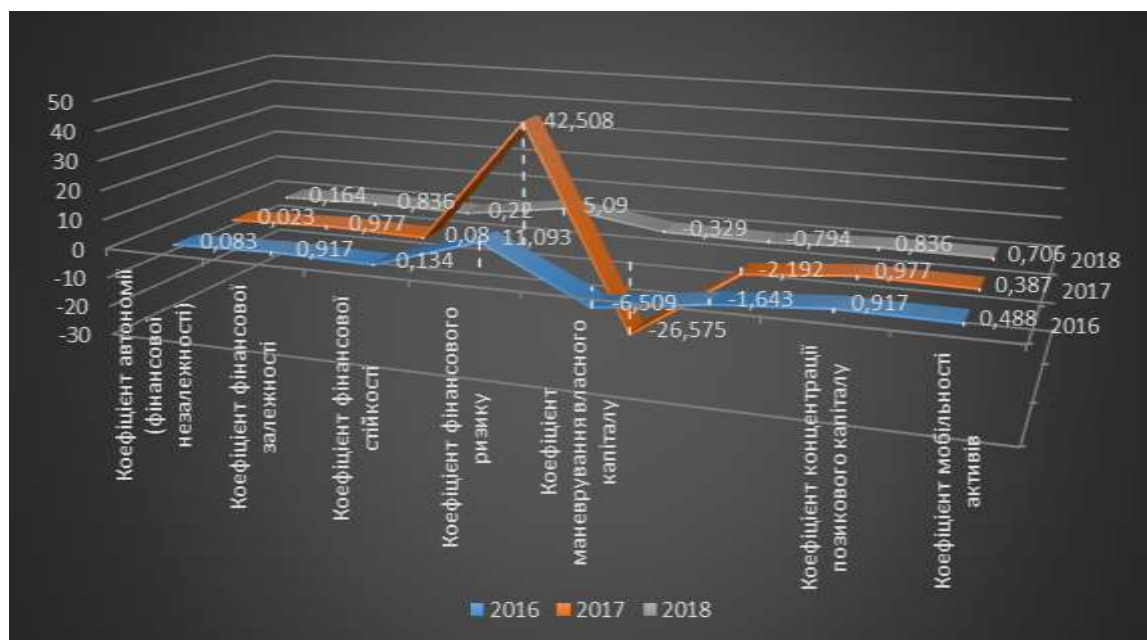

Рис. 1. Динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «Укрнафта» за 2016-2018 рр.

Джерело: складено авторами на основі табл. 1

Далі важливо проаналізувати тип фінансової стійкості підприємства, оцінити її стан та характерні особливості. У процесі свого функціонування підприємство може мати різну фінансову стійкість, яку умовно поділяють на типи. Такий поділ дозволяє визначити поточний рівень фінансової стійкості підприємства серед можливих варіантів. Загалом сучасна наукова література розглядає чотири типи фінансової стійкості:

- 1) абсолютна стійкість фінансового стану, коли власні джерела формування оборотних активів покривають запаси і витрати;
- 2) нормальний стійкий фінансовий стан, коли запаси і втрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів і довгостроковими позиченими джерелами;
- 3) нестійкий фінансовий стан, коли запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів і позик;

4) кризовий фінансовий стан, коли запаси і витрати не покриваються всіма видами можливих джерел їх забезпечення (власних, позикових та ін.), підприємство перебуває на межі банкрутства [6].

За допомогою розрахованих у табл. 2 фінансових показників Товариства, визначимо тип фінансової стійкості для ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр.

Проведений аналіз типу фінансової стійкості вказує на нестійкий (передкризовий) фінансовий стан ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр. Такий тип фінансової стійкості підприємства характеризується порушенням його поточної платоспроможності та виникненням необхідності залучення додаткових позикових джерел. Якщо платоспроможність підприємства не відновлюється, а залучення додаткових фінансових ресурсів не здійснюється, то спостерігається тенденція до погіршення фінансового стану. Виникає високий фінансовий ризик і істотна залежність діяльності суб'єкта господарювання від зовнішнього середовища, що зумовлює втрату фінансової незалежності та фінансової стійкості підприємства. У даному випадку вкрай важливо оперативно шукати шляхи підвищення фінансової стійкості. Наприклад, можна досягти різкого зростання фінансової стійкості суб'єкта господарювання на основі підвищення рівня його капіталізації, а також варто розробити програму заходів щодо мінімізації впливу факторів, які негативно впливають на фінансову стійкість підприємства.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від широти ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання. Адже для кожного суб'єкта господарювання важливим є постійний контроль за його фінансовим станом та розвитком,

який, в свою чергу, сприяє ухваленню ефективних управлінських рішень. Останні мають опиратися на реальні показники функціонування підприємства, особливо на ті, що характеризують його ділову активність.

Термін «ділова активність» почав використовуватися у вітчизняній обліково-аналітичній літературі порівняно недавно.

Вона відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових і інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства [7].

Таблиця 2

**Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Укрнафта»
у 2016-2018 рр.**

№	Показник	Станом на кінець року			Відхилення , (+/-)	
		2016	2017	2018	2018/2016	2018/2017
1.	Власний капітал	2 749 583	737 080	6 643 176	+ 3 893 593	+ 5 906 096
2.	Забезпечення	1 691 619	1 814 520	2 272 030	+ 580 411	+ 457 510
3.	Необоротні активи	22 339 292	23 116 385	23 700 627	+ 1 361 335	+ 584 242
4.	Власні обігові кошти (р.1+р.2-р.3)	- 17 898 090	- 20 564 785	- 14 785 421	+ 3 112 669	+ 5 779 364
5.	Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-
6.	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р.4 + р.5)	- 17 898 090	- 20 564 785	- 14 785 421	+ 3 112 669	+ 5 779 364
7.	Короткострокові кредити і позики	-	-	-	-	-
8.	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.6+р.7)	- 17 898 090	- 20 564 785	- 14 785 421	+ 3 112 669	+ 5 779 364
9.	Запаси	4 061 772	5 199 130	7 208 705	+ 3 146 933	+ 2 009 575
10.	Надлишок (+) або нестача (-) власних	- 21 959 862	- 25 763 915	- 21 994 126	- 34 264	+ 3 769 789

	обігових коштів (р. 4 - р. 9)					
11.	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р. 6 - р. 9)	- 21 959 862	- 25 763 915	- 21 994 126	- 34 264	+ 3 769 789
12.	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р. 8 - р. 9)	- 21 959 862	- 25 763 915	- 21 994 126	- 34 264	+ 3 769 789
13.	Тип фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан			X	X
14.	Чиста виручка від реалізації продукції	22 578 750	26 906 984	36 112 994	+ 13 534 244	+ 9 206 010
15.	Запас стійкості фінансового стану, днів (р. 12/14)*360	- 350,13	- 344,71	- 219,25	+ 130,88	+ 125,46
16.	Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів (р.12:р. 9)	- 5,406	- 4,955	- 3,051	+ 2,355	+ 1,904

Джерело: складено авторами на основі [5]

О. А. Гарасюк вважає, що ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства і визначається такими критеріями, як місце підприємства на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність [8]. На думку, О. О. Заїкіної, поняття «ділової активності організації» можна визначати як весь спектр зусиль, спрямованих на просування підприємства на ринках продукції, праці, капіталу [9]. Однак, варто зазначити, що на рівні підприємства ділова активність найчастіше розглядається як результативність роботи підприємства, його основної діяльності та співвідношенням величини отриманих ресурсів або їх споживання в процесі виробництва.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, основними з яких є коефіцієнти: оборотності активів, оборотності оборотних активів, оборотності запасів, оборотності дебіторської заборгованості, оборотності кредиторської заборгованості, а також показник періоду їх обороту [4; 10].

У табл. 3 подано порядок розрахунку та отримані значення коефіцієнтів, які характеризують ділову активність ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр.

Таблиця 3

Аналіз ділової активності ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр.

Показники	Формула	Станом на кінець року			Відхилення, (+/-)	
		2016	2017	2018	2018/2016	2018/2017
Коефіцієнт оборотності активів (обороті), ресурсовіддача	Чистий дохід від реалізації (ф. № 2, р. 2000) / Активи (ф. № 1 р. 1300)	0,6791	0,8390	0,8926	+ 0,2135	+ 0,0536
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (обороті)	Чистий дохід від реалізації (ф. № 2 р. 2000) / Оборотні активи (ф. № 1 р. 1195)	2,0722	3,0106	2,1572	+ 0,085	- 0,8534
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	Собівартість продукції (ф. № 2 р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / Запаси (ф. № 1 р. 1100)	3,4682	3,2670	2,4745	- 0,9937	- 0,7925
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	Чистий дохід від реалізації (ф. № 2, р. 2000) / Дебіторська заборгованість (ф. № 1 р. 1125 + р. 1130 + р. 1135 + р. 1155)	3,6659	9,6817	4,9207	+ 1,2548	-4,761
Коефіцієнт оборотності кредиторської	Чистий дохід від реалізації (ф. № 2, р. 2000)	0,7838	0,9116	1,1450	+ 0,3612	+ 0,2334

заборгованості (оборотів)	/ Поточні зобов'язання (ф. № 1 р. 1695)					
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	Чистий дохід від реалізації (ф. № 2, р. 2000) / Власний капітал (ф. № 1 р. 1495)	82,1171	36,5048	5,4361	- 76,681	- 31,0687
Період одного обороту оборотних активів (дн)	360 / Коб. об. акт.	173,7284	119,5775	166,8830	- 6,8454	+ 47,3055
Період одного обороту запасів (дн)	360 / Коб. зап.	103,8002	110,1928	145,4839	+ 41,6837	+ 35,2911
Період погашення дебіторської заборгованості (дн)	360 / Коб. д. з	98,2024	37,1836	73,1603	- 25,0421	+ 35,9767
Період погашення кредиторської заборгованості (дн)	360 / Коб. кр. з	459,3008	394,9100	314,4105	- 144,8903	- 80,4995

Джерело: складено авторами на основі [5]

Виходячи з проведених розрахунків, можна вважати, що для ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр. позитивними є значення коефіцієнтів оборотності оборотних активів і оборотності запасів, які вказують на те, що 1 грн. використаних оборотних активів, зокрема і запасів, Товариства принесла понад 2,16 грн. на кінець 2018 р.

Зниження коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості з 9,6817 на кінець 2017 р. до 4,9207 наприкінці 2018 р. свідчить про погіршення ефективності управління дебіторською заборгованістю: якщо у 2017 р. дебітори майже 10 разів погашали свою заборгованість, то у 2018 р. лише 5 разів. Тоді як отримане значення коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості вказує на те, що Товариство у 2017 р. не змогло, навіть 1 раз, повністю погасити свої зобов'язання перед постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами, у 2018 р.

кількість разів погашення заборгованості хоч і зросло, але значення є низьким – 1,15 рази.

На рис. 2. графічно зображено зміну показників ділової активності ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр.

Отже, показники ділової активності - це, в першу чергу, показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективність використання фінансових ресурсів, насамперед, пов'язують з їх оборотністю, яка проявляється у діловій активності підприємства. Обігові кошти є найбільш мобільною частиною господарських активів, а прискорення їх оборотності має важливе значення для стабільності фінансового стану підприємств. Це відбувається внаслідок таких причин:

- швидкість обороту коштів визначає розмір їх річного обороту;
- прискорення оборотності веде до зниження витрат підприємства;
- прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообороту коштів веде до прискорення обороту на інших стадіях [11].

Проблему підвищення фінансової стійкості будь-якого підприємства можна вирішити передусім за рахунок збільшення наявності власних оборотних активів, що досягається в процесі збільшення обсягу реалізації якісної продукції, виконаних робіт і наданих послуг, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості підприємства в цілому.

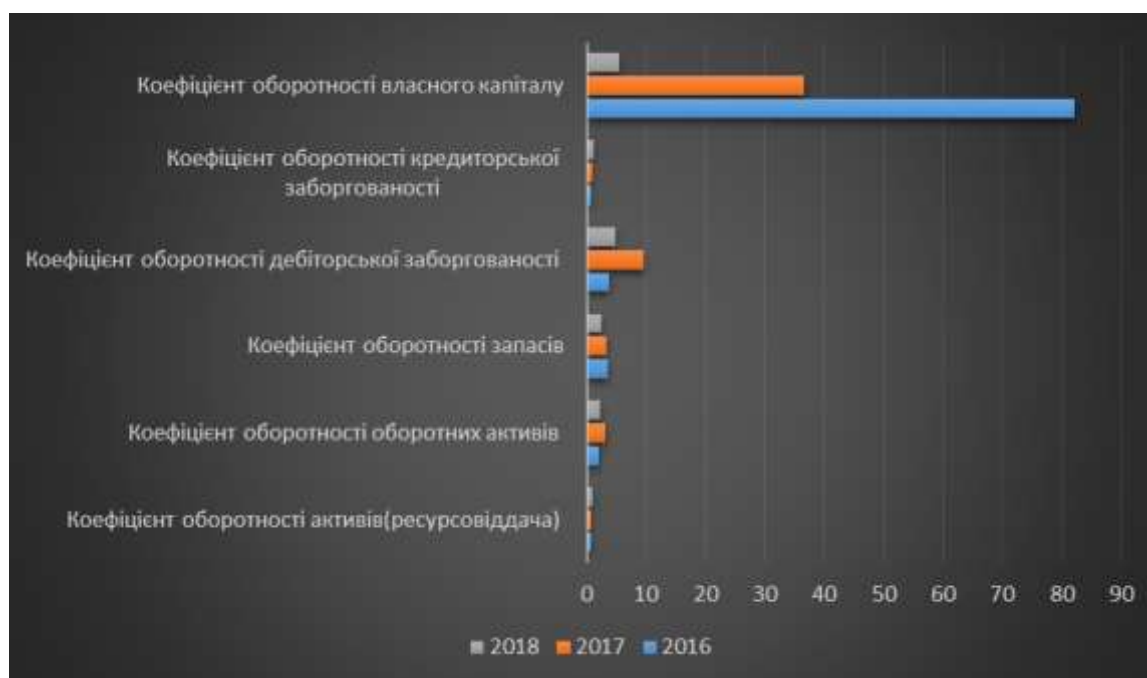

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів ділової активності ПАТ «Укрнафта» у 2016-2018 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі [5]

Основними шляхами покращення фінансової стійкості можуть бути також:

- вдосконалення виготовленої продукції, виконуваних робіт та надаваних послуг, підвищення її якості і впровадження нового асортименту та номенклатури, що може призвести до зростання прибутків підприємства і тим самим збільшення наявних власних оборотних коштів;
- проведення аналізу платоспроможності та фінансової стійкості покупців продукції, для того щоб уникнути ситуації неповернення коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи чи надані послуги або обумовлювати передоплату в договорах купівлі-продажу та доставки продукції, що дасть можливість підприємству частково фінансувати виробництво за рахунок цих коштів;
- постійне вдосконалення методів праці, підвищення кваліфікації кадрів та, за можливості, використання позитивного досвіду ведення фінансово-господарської діяльності на інших підприємствах, що дасть

змогу підвищити продуктивність праці на підприємстві, зекономити ресурси та виготовити більший обсяг продукції [12].

Ділова активність підприємства, як і його фінансова стійкість є комплексним поняттям, що залежить від численних і різноманітних факторів та характеризує різні аспекти його діяльності, такі як місце на ринку, конкурентоспроможність, рівень ефективності використання ресурсів (оборотних, необоротних та капіталу) та ефективність зростання. Оцінка ділової активності дозволяє дослідити саме результативність управління і ефективність прийнятих рішень, а застосування результатів оцінки ділової активності слугуватиме покращенню результативності виробничо-господарської діяльності і допоможе здобути конкурентні переваги на сегменті ринку господарювання.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про те, що здійснення оцінки фінансової стійкості та ділової активності є однією з найважливіших напрямів підвищення ефективності функціонування діяльності підприємства в сучасних ринкових умовах, що визначається взаємодією складових його фінансових відносин та сукупністю усіх виробничо-господарських факторів.

Акцентуючи увагу на комплексних дослідженнях, спрямованих на проведення оцінки фінансової стійкості та ділової активності підприємства, варто зазначити, що удосконалення наявних і розробка нових шляхів пошуку та вирішення проблем у фінансовому аспекті є важливим завданням в сучасних нестабільних умовах функціонування вітчизняних підприємств. В умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макрорівні значною мірою залежить від результатів аналізу фінансової стійкості підприємства та його ділової активності. А нестабільність економіки обумовлює необхідність для кожного суб'єкта господарювання постійно шукати шляхи підвищення ефективності своєї діяльності.

Враховуючи всі чинники, які впливають на фінансову стійкість і ділову активність підприємства та особливості його діяльності, кожному суб'єкту господарювання варто було б обрати ті шляхи підвищення фінансової стійкості та ділової активності, які будуть найбільш прийнятними для їх реалізації і дозволять забезпечити підвищення прибутковості підприємства та знизити ймовірність виникнення банкрутства. Адже, перш за все, позитивні значення показників даних економічних категорій є підґрунтям для нормального функціонування підприємства і поступового зростання його економічного потенціалу. Тому саме зараз, у час глобалізаційних процесів в економічному секторі, забезпечення фінансової стійкості, ділової активності та якісне управління ними є одним із пріоритетних завдань кожного підприємства.

Література

1. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. Київ: Знання, 2011. 630 с.
2. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку // Фінанси України. 2005. № 3. С. 138-143.
3. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. К.: Знання, 2005. 662 с.
4. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 304.
5. Офіційний сайт ПАТ «Укрнафта». URL: <https://www.ukrnafta.com/pro-kompaniyu> .
6. Мелень О. В. Фінансова стійкість підприємства як показник його інвестиційної привабливості // Економіка і суспільство. 2016. № 5. С. 231-235.
7. Приймак С.В. Ділова активність як фактор зростання економічного потенціалу підприємства // Збірник тез звітної наукової конференції

- Львівського національного університету імені Івана Франка за 2017 рік (електронне видання) (Львів, ЛНУ ім. І. Франка). 2018. С. 121-125.
8. Гарасюк О.А. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства». Вісник КТУ. 2010. - № 22. С. 63.
  9. Заїкіна О.О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством // Харчова промисловість. 2008. №7. С.144-148.
  10. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Полтава: ПДАА, 2016. С. 430.
  11. Петренко М. І. Оцінка ділової активності підприємства // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць, 2010. №26.
  12. Ковальчук Н. О. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 11. С. 368–371.